РЕЦЕНЗИЯ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема:

ПРАВОТО НА ЖАЛБИ,
ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПЕТИЦИИ НА ГРАЖДАНИТЕ ДО ДЪРЖАВНИТЕ ОРГАНИ
(КОНСТИТУЦИОННОПРАВНИ И ПРАВНО-СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ)

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ от кандидат:

Анна Димова Адамова

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление: 3.6 Право

Научна специалност: Конституционно право на Република България

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО
СЕКЦИЯ ПО ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ

Рецензията е изготвена от: проф. д-р Екатерина Иванова Михайлова, преподавател по история на държавата и правото в департамент „Право“ на НБУ, в качеството ми на член на научното жури съгласно Заповед № РД-09-17 от 26.01.2024 г. на директора на Института за държавата и правото на Българската академия на науките проф. д-р Ирена Илиева и решение на Научния съвет на ИДП от 24.01.2024 г. (Протокол №53, т.7).

Обща характеристика на дисертационния труд и представените материали

Представеният дисертационен труд на тема: „Правото на жалби, предложения и петиции на гражданите до държавните органи (конституционноправни и правно-социологически аспекти)“ е структуриран в четири раздела като са обособени шест глави, всяка е тематично структурирана и разглежда: Възникване и развитие на правото на

петиции; Съдържание и обхват на правото на петиции; Упражняване на правото на жалби, предложения и петиции. Субекти и Адресати; Функции и значение на правото на петиции; Съотношение на правото на петиции към други основни права и институции; Правно-социологически аспекти на правото на петиции. Работата е с обем 213 страници, като в нея са включени съдържанието и списъка на използваната литература. Направени са общо 252 бележки под линия.

Предмет на изследването

Изследователската задача е насочена към изясняване правото на гражданите на жалби, предложения и петиции до държавните органи – чл. 45 от Конституцията на Република България. Разгледани са механизмите за взаимодействие между гражданите и държавните органи и доколко те се превръщат в източник за властта на информация и както и дали този механизъм може да доведе до резултат в управленската дейност. Изследването е актуално поради това, че в българската правна доктрина правото по чл. 45 от Конституцията е само частично разгледано, за разлика от дисертационния труд, който си поставя задачата самостоятелно да проследи развитието му и да очертае неговите основни характеристики, проявни форми, функции и значение като основно право на гражданите.

Затова предметът на изследването е насочен не само към очертаване на основните характеристики и механизми за проявление на правото на петиции, но си е поставил и задачата да отговори на два основни изследователски въпроса:

- каква е необходимостта от съществуването на правото на петиции като основно право на гражданите, закрепено в Конституцията;
- какъв е потенциалът и от какво зависи той, за да може правото на петиции да отговори на необходимостта, която поражда неговото съществуване.

За да отговори на горните въпроси кандидатът използва комплекс от методи - нормативен, формалнологически, сравнителноправен и правно-социологически, а така също е направен преглед на практиката на Конституционния съд на Република България в тази посока.

Данни за кандидата

Анна Димова Адамова е магистър по право - завършва право през 2013 г. в Университет за национално и световно стопанство, гр. София. В периода 2014 –2018 г. е докторант по конституционно право в Институт за държавата и правото към Българска академия на науките с дисертационна тема: Правото на гражданите на жалби, предложения и петиции до държавните органи (конситутционноправни и правно-социологически аспекти). Отчислена е с право на защита.

Трудовата ѝ дейност е предимно в областта на държавното управление и администрация: През 2022 г. е била съветник по правни в Министерски съвет на република България – на министър-председателя, на заместник министър-председателя. Работила е и в Централно управление на „Български пощи“ ЕАД като ръководител на отдел „Инвестиции, поддръжка на сградния фонд и почивни бази“, а от 06.2023 – до момента е парламентарен секретар на министерство на младежта и спорта на република България. Работила е и във фондация „Български център за нестопанско право“.

Анна Адамова има редица публикации: “TYPOLOGIES OF ILLICIT FINANCIAL ABUSE OF THE NPO SECTOR”, EU AML/CFT Global Facility, 2021, Research Contributor; „ДЕМОКРАЦИЯТА: СИЛАТА НА ГРАЖДАНИТЕ“ – Сборник с публикации в инициативата Права по време на криза „Отпечатъкът на COVID-19 в България“, 2020; НАРЪЧНИК „ОБЩЕСТВЕНИ КОНСУЛТАЦИИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА СЪВРЕМЕННИ И ОТВОРЕНИ ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ“, съавтор, Програма Европа на Столична община,2018; "ПРАВОТО НА ПЕТИЦИИ И ПРЕДСТАВИТЕЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ“, Сборник материали от Осмата Докторантска научна конференция, БАН, 2018; "РОЛЯТА НА ПЕТИЦИИТЕ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКОТО ПРАВО“, Сборник с научни трудове от Седмата Докторантска научна конференция, БАН, Варна, 2017 г.; „ПРАВО НА ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА НА НИВО ООН“, Сборник с публикации от международна научна конференция „ООН: исторически традиции и съвременно право“ , Благоевград, 2015; "ПРАВНАТА СОЦИАЛИЗАЦИЯ КАТО ПРОЦЕС С ФОКУС ВЪРХУ НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ ПРАВОНАРУШИТЕЛИ ", Сборник с научни публикации от конференция на БАН “Законодателен процес, правна социализация, правно съзнание (правно-социологически и криминологични аспекти)“, 2014 г.; "БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ СОЦИАЛНА ЕВРОПА", Сборник с научни материали от Научна конференция на

УНСС „Европейското бъдеще на България – правни аспекти“, 2012.

Кандидатът е участвала в разработването на редица нормативни промени, проучвания и проекти.

Анализ на научните и научно-приложните постижения на кандидата, съдържащи се в представения дисертационен труд и публикациите към него, включени по процедурата

Дисертационният труд се занимава с обстойното разглеждане на въпросите, свързани с жалбите, предложенията и петициите като започва с изясняване на понятията, използвани в чл. 45 от КРБ. Разбира се, проследено е зараждането на правото на петиции като обичайно и писано право. Предмет на изследването е значението на правото на петиции и възможностите за влияене върху управленските решения. Фокус върху историческия елемент е развитието на правото на петиции от зараждането на конституционализма у нас и зависимостта от политическите режими. Работата разглежда съдържанието и обхвата на правото на петиции като част от основните права на гражданите, описвайки правната му природа като субективно, политическо и процесуално право. Заслужава да се отбележи, че работата се занимава със разграничаване на различните форми на правото по чл. 45 от КРБ – жалби, предложения и петиции. Затова са разгледани приликите и разликите между жалбите, предложенията и петициите като понятия и форми за реализация на чл. 45 от КРБ. Съществено място е отделено за необходимостта от въвеждане на индивидуалната конституционна жалба в българския правен мир – въпрос с висока актуалност в българския политически и конституционен дневен ред.

Работата на Анна Адамова проследява как се реализира и доколко предвидената правна уредба е ефективна относно правото на петиции у нас. Това е направено през анализ на компетентността на различните държавни органи, която имат отношение за реализирането на правото по чл. 45 от КРБ. За целта е проследена и анализирана законодателната уредба по тази тема у нас, както и ефектът от приложението ѝ. Този подход показва доколко това право се реализира и доколко то влияе върху управленските решения. Изводите от изследването могат да послужат за извършването на по-ефективни действия относно реализацията на конституционното право на гражданите да отправят жалби, предложения и петиции до държавните органи. Във връзка с предходното искам да

отбележа обстойната информация и анализ на темата, което е направила докторантката, по отношение на упражняването на това право пред специализираната парламентарна комисия, както и пред Омбудсмана, които са институциите, към които често се обръщат гражданите.

Следва да бъде приветстван подходът на кандидата Анна Адамова да разшири полето на изследването си като е направила и сравнителен анализ на правото на петиции, съпоставяйки го с други основни права и свободи – правото на мнение, свободата на слово, правото на мирни събрания и манифестации, свободата на сдружаване, а така също и с подписките и гражданските инициативи. Съвсем естествено в изследването е отделено значително място и за международното развитие на правото на петиции и жалби и проявлението им по техните стандарти.

Отбелязвам, че дисертационният труд има формулирана задача да се даде отговор на два основни въпроса – каква е необходимостта от съществуването на правото на петиции като основно право на гражданите съгласно чл. 45 от КРБ и от какво зависи реализирането на това право по начин, който да отговори на тази необходимост. Затова направеното социологическо изследване, използвано в хода на проучването, дава възможност да се направят изводи и разкрият някои характеристики на правото по чл. 45 от КРБ. Емпиричното изследване си е поставило за цел анализиране на взаимовръзките и факторите, които оказват влияние върху потенциала на въздействие на правото на петиции, като са използвани и данни от други подобни проучвания. Така се стига до направеният важен извод, че подаването на петиции е с най-висока степен (след гласуването на изборите и референдумите) правото, което е упражнявано за въздействие върху решенията на институциите. Също така бих откроила и направената от докторанта констатация от изследването, че от една страна се проявява висока степен на желание за участие в процесите по вземане на решения от управляващите, но същевременно различните форми на гражданска активност се определят като такива с по-скоро ниска степен на въздействие.

Споделям направените от докторанта Анна Адамова приноси на дисертационния труд, а именно:

- анализ на произхода на правото на петиции, развитието му и връзката му с писаното право и конституционализма;

- съчетаването на теория, нормативна уредба и анализ с цел задълбочено

представяне на предмета на изследването;

- проследяване на историческото развитие на правото на петиции, в частност в България;

- понятийно разграничаване на различните форми на правото по чл. 45 от КРБ;

- изследване на функциите на правото на петиции;

- изясняване на причините, от които зависи реализиране на правото на петиции и факторите и връзката му с неговата ефективност;

- направени изводи и формулираните предложения de lege ferenda.

Апробация на резултатите

Докторантът Анна Димова Адамова кандидатства за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ освен с дисертационния труд и с публикации по темата на дисертацията, а именно:

„ПРАВО НА ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА НА НИВО ООН“, Сборник с публикации от международна научна конференция „ООН: исторически традиции и съвременно право“ , Благоевград, 2015; "РОЛЯТА НА ПЕТИЦИИТЕ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКОТО ПРАВО“, Сборник с научни трудове от Седмата Докторантска научна конференция, БАН, Варна, 2017 г.; ПРАВОТО НА ПЕТИЦИИ И ПРЕДСТАВИТЕЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Сборник материали от Осмата Докторантска научна конференция, БАН, 2018

Публикациите са свързани с темата на дисертационния труд и са публикувани в авторитетни български издания.

От горното може да се направи изводът, че кандидатът Анна Димова Адамова отговаря на минималните национални изисквания и съответно на допълнителните изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в научна област: 3. Социални, стопански и правни науки Професионално направление: 3.6 Право, научна специалност: Конституционно право на Република България, БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО.

Представените от кандидата резултати в дисертационния труд и научни трудове към него не повтарят такива от предишни процедури за придобиване на научно звание и академична длъжност.

Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в представения дисертационен труд и научни трудове по тази процедура.

Качества на автореферата

Представеният автореферат е в обем от 31 стр. и отговаря изцяло на изискванията за изготвянето му и представя точно и коректно резултатите, изводите и съдържанието на дисертационния труд. В него са описани и приносите, използваната библиография, публикациите по темата на дисертацията.

Заключение

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и придружаващите го научни работи и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, потвърждавам, че представеният дисертационен труд и научните публикации към него, както и качеството и оригиналността на представените в тях резултати и постижения, отговарят на изискванията на ЗРАСРБ за придобиване от кандидата Анна Димова Адамова образователна и научна степен „доктор" в научна област: 3. Социални, стопански и правни науки Професионално направление: 3.6 Право, научна специалност: Конституционно право на Република България, БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО.

Кандидатът Анна Димова Адамова удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не е установено плагиатство в представените по конкурса научни трудове.

Въз основа на гореизложеното, препоръчвам на научното жури да присъди на Анна Димова Адамова придобиване на образователна и научна степен „доктор".

2.03.2024 г. Изготвил рецензията:

проф. д-р Екатерина Михайлова